RASPU (A) - schraper

Een idiofoon, die nagenoeg in alle archaïsche kulturen deel uitmaakte van het instrumentaal patrimonium, was en is nog steeds de schraper. De oudste sporen ervan gaan terug tot het paleolithicum. Meestal wordt de schraper gemaakt uit een stok, een schelp, been en soms ook uit een kalebas voorzien van dwarse parallelle inkepingen waarover ritmisch met een hard stokje wordt geschraapt.

In het Caribisch Gebied en meer bepaald op de Nederlandse Antillen is de kalebasschraper van oudsher aanwezig. Of het hier gaat om een instrument dat zijn oorsprong vindt in de lokale indiaanse kultuur of, zoals vele andere instrumenten, van afrikaanse inbreng is, blijft moeilijk te achterhalen. Feit is dat beide kulturen de schraper kenden, waardoor zijn integratie later in de volksmuziek gemakkelijk kon gebeuren. De precolumbiaanse schrapers waren echter voor het grootste gedeelte vervaardigd uit schelpen en beenderen (van mens en dier) en werden gebruikt bij doden- of vruchtbaarheidsrituelen (MARTI, 1955, p.44-45). Het aanwenden van een kalebas en niet van de grote *karko*-schelp of beenderen kan voor de Nederlandse Antillen wijzen in de richting van een afrikaanse inbreng.

Over een mogelijke indiaanse origine van de *raspu* schrijft DE GOEJE (1948, p.28) :

> «Indiaanse equivalenten zijn te vinden op Puerto Rico, nl. een kalebasschraper met ingekerfd indiaans patroon».

of nog (1950, p.180) :

> «Dergelijke instrumenten bespeeld met een tweetandig vorkje zijn ook bekend van de Grote Antillen en zeer waarschijnlijk is hieraan verwant een instrument dat ten zijde van Colombus door de Indianen van Haïti werd gebruikt».

Hij verwijst hierbij naar het «Handbook of South American Indians» (Vol.4, 1948, plate 97) waarop een groepje muzikanten staat afgebeeld en die door de auteur worden aangeduid als Arawakafstam-

melingen op Cuba.

> «Eén der drie muzikanten hanteert twee rammelaars, een ander bespeelt de gitaar, een derde zo'n kalebas-schraper-instrument».

Hierbij willen we toch opmerken dat het hier gaat om een dokument uit 1902, periode waarin het creoolse karakter van de muziekkultuur op Cuba reeds was vastgelegd en de invloed van instrumenten uit de negroïde kultuur zich reeds bestendigd had.

Dit type schraper was trouwens bij de Afro-Cubanen bekend onder de naam *guayo*, *güira* of *güiro* (TORNBERG, 1954, p.115).

SACHS (1962, p.167) beschrijft dit instrument als volgt:

> «*güira*, *güiro* : Schrapinstrument von Westindien, aus einem länglichen, trockenen Kürbis, in dessen Innenfläche S- förmige Löcher und in dessen Aussenfläche Kratzen eingeschnitten sind; der Spieler streicht über diese Aussenfläche mit einer zweizinkigen Stahlgabel».

Ook HAWLEY (1898,p.344) geeft op zijn beurt een beschrijving van de *güira*.

> «A writer in the Kansas City Star describes an instrument which has seemed to be confined to the West Indies. It is called the *guira*, and is made of a gourd varying in size in different instruments. On the inverse curve of the gourd are cut apertures likes the S -holes in a violin . On the other side of the gourd opposite the holes is a series of deep scratches. The player balances the gourd in his left hand holding it lightly, so that none of the resonance may be lost.With the right hand he rapidly rubs this roughened side of the gourd with a two-tined fork. The player's hand moves with lightning rapidity. The steel fork at times makes long weeps, the whole length of the gourd, and then again vibrates, with incredible swiftness over only an inch or two of its surface».

variabel zijn, meestal groot, langwerpig en elipsvormig. Zij komt voor in zowat alle tropische streken en zowel het blad van de plant als het vruchtvlees van de kalebas zijn eetbaar. (KERAUDREN, 1975, p.121).

Op Aruba werd de *raspa* vervaardigd uit twee soorten kalebassen :

1) *kalbas kamuru*: deze kalebas groeit aan een lage struik en zijn bast blijft hard, zodat er gemakkelijk inkepingen kunnen worden gemaakt. Deze kalebassoort is niet eetbaar. Zij heeft een gemiddelde lengte van 40cm. met een Ø van 10cm. aan het breedste punt. Op foto 8 zien we een dergelijke kalebas waarbij de beschilderingen de vorm van een vis suggereren uitlopend op de hals van de kalebas die als staart fungeert.

2) *kalbas di mundi* : een veelvuldig voorkomende kalebassoort op de eilanden, meestal bolvormig maar soms ook langwerpig (foto 9). Van deze kalebas worden eveneens de zgn. *maracas*-rammelaars gemaakt. Het vruchtvlees van deze kalebas is een gegeerd ingrediënt voor de bereiding van een siroop om verkoudheden tegen te gaan (dixit musicus-informant Tony WERLEMANN uit Alto Vista-Aruba).

Gemiddelde afmetingen : 24cm. lengte en 10,5cm. Ø

Over de inkepingen wordt met een stuk koehoorn of metaal (Curaçao en Bonaire) of met een tweetandige vork (Aruba) geschraapt. Deze laatste speelwijze leunt aan bij een meer algemeen verspreide gewoonte in het Caribische Gebied.

Onderaan de *raspa* werden twee cirkelvormige openingen gemaakt waarin duim en middelvinger van de linkerhand werden gestoken om het instrument vast te houden tijdens het bespelen.

De kalebasschraper brengt omwille van het materiaal waaruit hij gemaakt is, een zachte klank voort. Deze beperkte sonoriteit lag ook aan de basis van zijn verdwijnen toen in de *conhunto*- en *tipico*-ensembles instrumenten werden opgenomen met een groter klankbe-

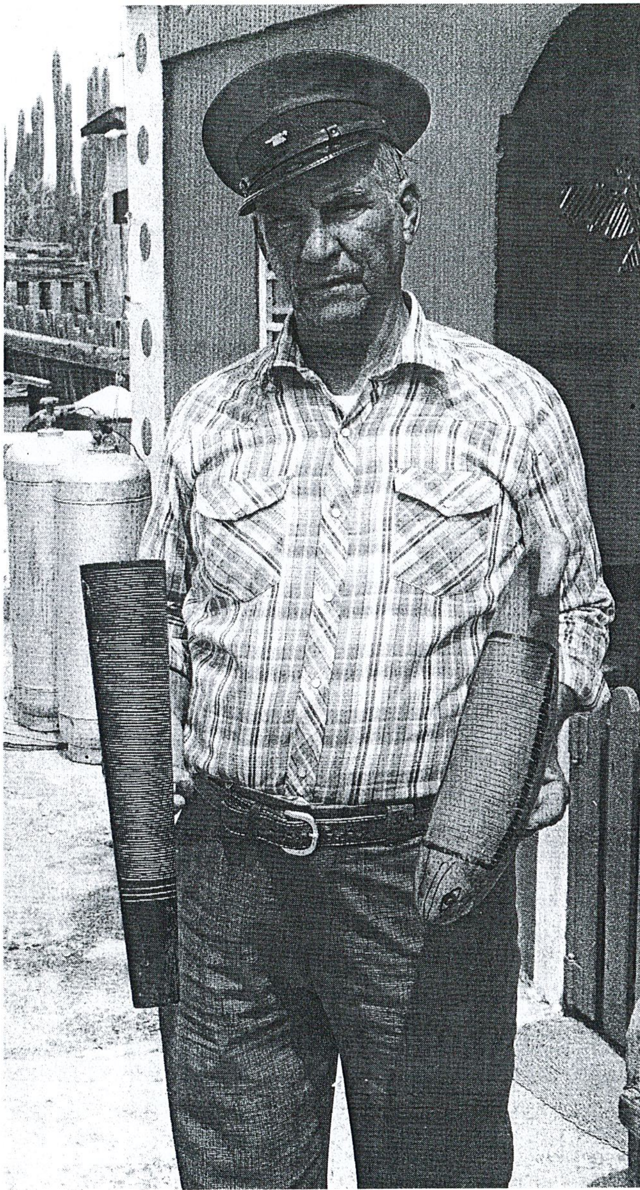

FOTO 8. Tony Werleman toont twee *raspa*-schrapers, links een moderne versie, rechts de *kalbas kamuru*, als traditionele versie
Archief Etnomus. - K.M.M.A. nr.5410 C.N.

FOTO 9. *Raspa*-schraper gemaakt uit de *kalbas di mundi*
Archief Etnomus. - K.M.M.A. nr.5413 C.N.